

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-46>

УДК 94(477)(036):338.48

УКРАЇНЬСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ТУРИЗМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY: RESEARCH ON THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN UKRAINIAN TOURISM DURING MARTIAL LAW CONDITIONS

Горчак Роман Васильович

аспірант,

Приватний вищий навчальний заклад "Київський університет культури"

ORCID: <https://orcid.org/0009-003-4972-5686>

Horchak Roman

Private Higher Educational Institution "Kyiv University of Culture"

Стаття присвячена українській історіографії дослідження розвитку інноваційних технологій у туризмі України в умовах воєнного стану. Розглянуто ключові виклики для галузі, серед яких безпекові ризики, зміни попиту, а також необхідність створення нових бізнес-моделей, що враховують умови кризи. Проведено аналіз наукових підходів до впровадження сучасних цифрових технологій, таких як онлайн-платформи для бронювання, безконтактні сервіси, смарт-технології та рішення для забезпечення кібербезпеки. Особливу увагу приділяється зарубіжному досвіду країн, які успішно відновили туристичний сектор після військових конфліктів. Стаття узагальнює основні наукові праці та тенденції розвитку туристичної галузі в Україні, визначаючи перспективи її відновлення та подальшого розвитку після завершення воєнних дій.

Ключові слова: інновації, туризм, воєнний стан, цифрові технології, відновлення.

The article is devoted to the Ukrainian historiography of research on the development of innovative technologies in tourism during martial law. The key challenges for the tourism industry in Ukraine are analyzed, including security risks, changes in demand, and the necessity to create new business models adapted to crisis conditions. The study explores scientific approaches to the implementation of digital tools, such as online booking platforms, contactless services, and smart technologies, aimed at enhancing the industry's adaptation to the current challenges. Special attention is given to ensuring cybersecurity, which is of paramount importance in the face of growing cybercrime threats. The analysis highlights that integrating these technologies is critical for the resilience of the tourism sector during and after the war. Furthermore, the article reviews the experience of foreign countries that successfully rebuilt their tourism sectors following military conflicts, including Croatia, Israel, and Georgia. These examples provide useful insights into post-war recovery strategies for the tourism sector, particularly the role of innovative solutions in accelerating recovery and maintaining competitive advantages on the global tourism market. The article emphasizes that tourism recovery in Ukraine will require not only infrastructure rebuilding but also the adoption of cutting-edge technologies, fostering public-private partnerships, and creating conditions conducive to investment and international cooperation. The article synthesizes recent scientific literature and historical trends in tourism development, aiming to provide a comprehensive understanding of how the integration of innovative technologies can transform the industry in crisis situations. This approach allows for a deeper exploration of the adaptive processes and the strategic role of innovations in the post-war recovery of Ukraine's tourism. In particular, the article identifies key trends in the application of digital technologies, such as virtual reality, online platforms, and AI-powered tools, which are crucial for increasing efficiency in tourism management. Additionally, the study examines the emerging concepts of "memory tourism" and military tourism, which may attract both domestic and international tourists interested in historical and military heritage after the conflict ends. The development of such niche tourism markets could play a significant role in reviving the tourism industry in war-affected regions and promoting Ukraine's image as a destination for educational and memorial tourism. In conclusion, the research underscores the necessity of implementing innovative technological solutions to ensure the tourism sector's survival and future growth in the context of the ongoing war. The integration of smart technologies, digital tools, and the experience of other countries will be vital for Ukraine's tourism industry to overcome the current crisis, adapt to new realities, and thrive in the global market.

Keywords: innovations, tourism, martial law, digital technologies, recovery.

Постановка проблеми. Розвиток інноваційних технологій у туризмі є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності національних туристичних продуктів на міжнародному ринку. В умовах воєнного стану в Україні актуальність впровадження нових технологічних рішень для підтримки життєздатності туристичного сектору значно зростає. Ситуація в країні поставила перед туризмом нові виклики, зокрема забезпечення безпеки туристів, адаптація до змін у попиті та створення нових моделей ведення туристичного бізнесу. Незважаючи на це, наукова література поки що недостатньо висвітлює питання розвитку інноваційних технологій у туризмі в умовах збройного конфлікту та кризової ситуації.

Існує нагальна потреба в систематизації наукових підходів до вивчення цього явища, а також у дослідженні історичних тенденцій впровадження інновацій у галузі туризму. Вивчення історіографії розвитку інновацій у туризмі дозволить краще зрозуміти адаптаційні процеси та перспективи відновлення галузі після завершення воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню інноваційних технологій в туризмі України під час воєнного стану присвячено чимало робіт українських науковців. Серед них доцільно виділити Омельчак Г. [5], Божко Л. [1], Хитра О. [8], Кривенкова Р. [3], Прочан А. [7], Охріменко А. [6], Васильєва О., Домашенко С., Каптюх Т. [2], Малярчук, Н., Чирва, О. Г. [4]

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У контексті швидкого розвитку інноваційних технологій та трансформацій туристичної галузі, а також нових викликів, що постають перед нею через воєнний стан в Україні, виникає потреба у більш глибокому дослідженні історіографії цього процесу. Це дозволить зрозуміти, які аспекти розвитку інноваційних технологій у туризмі залишаються недостатньо дослідженими та вимагають додаткової уваги в умовах кризи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є узагальнення та критичний аналіз основних напрямів дослідження розвитку інноваційних технологій у сфері туризму України в умовах воєнного стану. У ході дослідження розглядається історіографія даної тематики з метою виявлення основних етапів і підходів до вивчення впливу новітніх технологій на трансформацію туристичної галузі в кризових умовах. Особлива увага приділяється аналізу існуючих

наукових підходів щодо застосування інноваційних рішень для адаптації туристичного бізнесу до умов війни та післявоєнної відбудови, що дозволяє виокремити основні тренди й виклики, з якими стикається туристична індустрія України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історіографія дослідження інноваційних технологій у туризмі на етапі воєнних конфліктів є важливою для визначення тенденцій розвитку галузі та пошуку ефективних рішень для її стабілізації. Аналіз наукових праць дозволяє систематизувати знання про сучасні методи адаптації туризму до кризових умов, зокрема використання цифрових технологій, віртуальної реальності, онлайн-платформ для бронювання та маркетингу туристичних послуг.

Омельчак Г. В. дослідила актуальні проблеми та перспективи розвитку інноваційних технологій у туристичній галузі України в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів. В роботі детально розглянуто вплив російсько-української війни на туристичну сферу, зазначено, що інфраструктурні руйнування та безпекові ризики призвели до значного скорочення попиту на туризм у східних і південних регіонах країни. Попри це, в західних регіонах, де ситуація є більш стабільною, спостерігається поступове відновлення і адаптація до нових умов. Омельчак Г. В. наголошує на необхідності впровадження інноваційних технологій у туристичну сферу, що стане ключовим фактором післявоєнного відновлення. Серед таких технологій дослідниця виділяє безконтактні системи для обслуговування туристів, цифрові платформи для планування поїздок, а також розвиток кібербезпеки, яка має гарантувати захист особистих даних туристів у контексті зростаючих загроз кіберзлочинності. Таким чином, Омельчак Г. В. робить висновок, що розвиток інноваційних технологій і впровадження європейських стандартів можуть стати важливими факторами відновлення та подальшого розвитку туристичної галузі України після завершення війни [5].

Божко Л. Д. та Холодок В. Д. досліджують проблеми та перспективи розвитку туризму під час війни. Вони аналізують як зарубіжні, так і вітчизняні наукові праці, присвячені різним аспектам розвитку туризму в умовах військових конфліктів і терористичних загроз. Автори підкреслюють, що стрімкий розвиток сучасного туризму відбувається на фоні воєнних конфліктів, що спонукає багатьох

дослідників звертатися до цієї проблеми. Дослідження акцентує увагу на складних взаємозв'язках між війною та туризмом, включаючи політичні, психологічні, економічні та ідеологічні фактори, які впливають на туризм на різних рівнях і в різних регіонах. Автори зазначають, що наукове вивчення впливу війни на туризм в Україні лише починається і є досить фрагментарним. Божко Л. Д. та Холодок В. Д. аналізують досвід країн, які успішно відновили туристичну галузь після військових конфліктів, і підкреслюється, що цей досвід може бути корисним для України. Особливу увагу приділено збереженню культурної спадщини під час війни та розвитку «туризму пам'яті», який набуває популярності після завершення військових дій. Божко Л. Д. та Холодок В. Д. зазначають, що розвиток туризму під час війни потребує ретельного планування та аналізу, зокрема врахування нових загроз і викликів [1].

Хитра О. В. та Палюх В. В. дослідили особливості застосування інноваційних технологій у публічному управлінні туристичною дестинацією. Вони акцентують увагу на важливості модернізації публічного управління у сфері туризму в умовах цифровізації, що є необхідним для розвитку туристичних дестинацій в Україні. Зокрема, автори звертають увагу на зростаючу роль digital-туристів, що є новою категорією споживачів, які користуються цифровими технологіями для персоналізації свого туристичного досвіду. Впровадження smart-технологій дозволяє ефективніше управляти туристичною галуззю, оскільки вони сприяють автоматизації процесів та формуванню інтегрованих інформаційних систем для обслуговування туристів. Хитра О. В. та Палюх В. В. також виділяють низку переваг інноваційних технологій, таких як можливість швидкого реагування на нові тренди на ринку туристичних послуг, подолання консерватизму у прийнятті управлінських рішень та забезпечення співпраці між різними зацікавленими сторонами. Важливим результатом впровадження інновацій є ефект digital-синергізму, який полягає у стрибкоподібному зростанні ефективності туристичної діяльності через впровадження smart-технологій у ключових точках взаємодії туристів і туристичних ресурсів. Таким чином, автори підкреслюють необхідність впровадження інноваційних підходів до управління туристичними дестинаціями, що стане важливим кроком у розвитку галузі, особливо в умовах відновлення після воєнного конфлікту [8].

Кривенкова Р.Ю. розглядає актуальні проблеми публічного управління туристичною діяльністю в умовах воєнного стану. Вони підкреслюють важливість ефективних стратегій і інструментів управління, особливо в умовах непередбачених обставин, спричинених конфліктами. Основні виклики для туристичної галузі в умовах війни включають зниження туристичного попиту, підвищені ризики безпеки та необхідність адаптації до нових умов. Кривенкова Р.Ю. акцентує увагу на тому, що важливу роль у відновленні та стабілізації туристичної діяльності відіграє ефективна комунікація та інформаційна політика. Вони дозволяють забезпечити безпеку та психологічний комфорт туристів у складних умовах. Відзначено значення державних та громадських організацій у подоланні проблем і забезпеченні стабільності в туристичній сфері під час конфліктів. Окрім цього, у статті розглядаються можливості та стратегії відновлення туристичної діяльності після завершення воєнного стану. Автори підкреслюють важливість рекламних кампаній, залучення інвестицій та стимулювання місцевого бізнесу для відродження галузі [3].

Прочан А. О. досліджує цифрові інструменти управління інноваційною діяльністю туристичних підприємств України в умовах воєнного часу. Вона зазначає, що глобалізація та інформатизація значно прискорюють застарівання технологій, що вимагає інтенсивного розвитку, зміни структури та активного використання сучасних інструментів. Прочан А. О. акцентує увагу на тому, що воєнний стан змусив туристичну сферу переглянути свою діяльність і звернутися до інновацій. Зокрема, впровадження цифрових інструментів стає критично важливим для просування продукції на ринку та формування позитивного іміджу підприємств. Основними цифровими інструментами, які використовуються в управлінні інноваціями, є вебсайти, соціальні мережі, чат-боти, CRM-системи та інші інструменти штучного інтелекту. Авторка також відзначає, що цифрові інструменти допомагають туристичним підприємствам адаптуватися до нових умов, залучати нових клієнтів та забезпечувати прибутковість, що є важливим для подолання кризової ситуації сьогодення [7].

Охріменко А. та Антоненко І. розглянули питання впровадження інноваційних проєктів у туристичному та готельному бізнесі України в умовах кризових явищ, спричинених наслідками пандемії COVID-19 та воєнними

діями. Дослідниці підкреслюють, що інновації можуть бути важливим інструментом антикризового управління. Вони пропонують розглядати інноваційні проекти за різними напрямками, такими як продуктові інновації (крафтові тури, е-туризм), операційні інновації (онлайн-бронювання, цифровий маркетинг), а також управлінські інновації (цифровізація процесів, управління персоналом). Також зазначається необхідність врахування ризиків, пов'язаних з воєнним станом, економічною ситуацією та технічними викликами. Охріменко А. та Антоненко І. роблять висновок, що успішна реалізація інноваційних проєктів позитивно вплине на стратегічні перспективи розвитку туристичного і готельного бізнесу, а також на їх здатність до адаптації та відновлення після завершення кризи [6].

Васильєва О., Домашенко С., Каптюх Т. досліджують проблеми розвитку туристичної галузі України в контексті глобальних криз, спричинених пандемією COVID-19 та війною. Вони зазначають, що попри втрати у 2022 році, туризм в Україні продовжує функціонувати, здебільшого завдяки гуманітарним та діловим візитам. Васильєва О., Домашенко С., Каптюх Т. прогнозують, що післявоєнний період відкриє нові можливості для розвитку туризму, зокрема через появу культурно-пізнавального та пам'ятного туризму. Васильєва О., Домашенко С., Каптюх Т. розглядають міжнародний досвід відновлення туризму після воєнних конфліктів у таких країнах, як Хорватія, Кіпр, Ізраїль та Грузія. Цей досвід може бути корисним для України після закінчення війни. Автори пропонують низку заходів для розвитку туристичної галузі, включаючи відновлення іміджу України як безпечної країни, залучення іноземних інвестицій, лібералізацію фіскальної політики та впровадження інноваційних проєктів у маркетинг та організацію туристичної діяльності [2].

Малярчук, Н. Чирва, О. у своїй статті досліджують проблеми та перспективи розвитку військового туризму в Україні після завершення російсько-української війни. Вони зазначають, що війна завдала значних втрат туристичній індустрії, проте водночас відкриває нові можливості для нестандартних видів туризму, таких як військовий туризм. Військовий туризм включає відвідування місць, пов'язаних із бойовими діями, оборонними спорудами, військовими музеями та меморіалами. Після війни такі місця, як Маріуполь, Буча, Ірпінь та багато інших, можуть стати

новими туристичними дестинаціями, що приваблюватимуть як українських, так і міжнародних туристів. Малярчук Н., Чирва О. також акцентують увагу на необхідності використання досвіду інших країн, таких як Ізраїль та Хорватія, які змогли успішно відновити туризм після воєнних конфліктів. Крім того, розвиток військового туризму може стати важливим інструментом патріотичного виховання та висвітлення подій війни на міжнародній арені [4].

Висновки. В умовах воєнного стану в Україні розвиток інноваційних технологій у сфері туризму стає надзвичайно важливим інструментом адаптації галузі до нових реалій. Висновки досліджень, представлених у науковій літературі, підкреслюють необхідність комплексного впровадження технологічних рішень як у кризових ситуаціях, так і в період післявоєнного відновлення. Історіографія розвитку інновацій у туризмі дозволяє відзначити ключові етапи трансформаційних процесів, які стосуються модернізації управління, впровадження цифрових інструментів та використання смарт-технологій. Усі ці чинники сприяють підвищенню ефективності туристичних підприємств та формуванню нових бізнес-моделей. Дослідження сучасних науковців акцентують увагу на необхідності інтеграції інновацій у сферу туризму для подолання кризи, спричиненої війною. Зокрема, вони виділяють такі важливі аспекти, як впровадження безконтактних систем обслуговування, використання цифрових платформ для бронювання та маркетингу, забезпечення кібербезпеки, а також створення нових туристичних продуктів, таких як «туризм пам'яті» та військовий туризм. Особлива увага приділяється застосуванню досвіду інших країн, які успішно відновили туристичну галузь після воєнних конфліктів. Наукові праці демонструють необхідність підвищеної уваги до розвитку інновацій в управлінні туристичними дестинаціями, зокрема через впровадження smart-технологій та забезпечення інтегрованих інформаційних систем для управління туризмом. Такий підхід дозволяє не тільки автоматизувати процеси, але й створити ефективніші умови для адаптації до змін у попиті та безпеці. Крім того, науковці підкреслюють важливість ролі державних і приватних організацій у стабілізації туристичної галузі під час війни. Це передбачає активну інформаційну політику, спрямовану на збереження культурної спадщини та просування позитивного іміджу України як

туристичної дестинації після завершення конфлікту. Однією з ключових стратегій у цьому контексті є залучення інвестицій та стимулювання місцевого бізнесу до впровадження інноваційних технологій.

Таким чином, висновки досліджень підтверджують, що розвиток інноваційних техно-

логій є невід'ємною складовою відновлення та трансформації туристичної галузі України як під час, так і після воєнного стану. Інновації сприяють підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку, забезпечують адаптацію до нових викликів і дозволяють швидше подолати наслідки війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Божко Л. Д., Холодок В. Д. Туризм: проблеми та перспективи розвитку під час війни. *Культура України*. 2022. № 77. С. 60–62. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.077.07>
2. Васильєва О. О., Домашенко С. В., Каптюх Т. В. Перспективи розвитку туристичної галузі України у післявоєнний період. *Інфраструктура ринку*. 2023. Випуск 72. С. 185–191. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2023/72_2023/35.pdf
3. Кривенкова, Р. Ю. Публічне управління туристичною діяльністю в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2024. № 77. С. 122–127.
4. Малярчук, Н. М., Чирва, О. Г. Проблеми та перспективи розвитку незвичайних видів туризму на території України після закінчення російсько-української війни на прикладі військового туризму. *Економічні горизонти*. 2022. № 4(22). С. 34–42. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(22\).2022.267014](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(22).2022.267014)
5. Омельчак Г. В. Особливості інноваційного розвитку туризму України в умовах війни та євроінтеграції. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 1(46). С. 106–109.
6. Охріменко, А., Антоненко, І. Інноваційні проекти розвитку суб'єктів туристичного та готельного бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-43>
7. Прочан, А. О. Цифрові інструменти управління інноваційною діяльністю туристичних підприємств України: аналіз викликів воєнного часу. *Академічні візії*. 2023. № 15. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/139>
8. Хитра, О., Палюх, В. Особливості застосування інноваційних технологій у публічному управлінні туристичною дестинацією. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2023. № 1 (103). С. 30-40. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2024.103.05>

REFERENCES:

1. Bozhko L. D., Kholodok V. D. (2022) Turyzm: problemy ta perspektyvy rozvytku pid chas viiny [Tourism: problems and prospects for development during the war]. *Kultura Ukrainy*, no. 77, pp. 60–62. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.077.07>. (in Ukrainian)
2. Vasylyeva O. O., Domashenko S. V., Kaptiukh T. V. (2023) Perspektyvy rozvytku turyzhnou haluzi Ukrainy u pislivoienni period [Prospects for the development of Ukraine's tourism industry in the post-war period]. *Infrastruktura rynku*, issue 72, pp. 185–191. Available at: http://market-infr.od.ua/journals/2023/72_2023/35.pdf (accessed September 13, 2024). (in Ukrainian)
3. Kryvenkova R. Yu. (2024) Publichne upravlinnia turyzhnou diialnistiu v umovakh voiennoho stanu [Public management of tourism activities during martial law]. *Infrastruktura rynku*, no. 77, pp. 122–127. (in Ukrainian)
4. Maliarchuk N. M., Chyrva O. H. (2022) Problemy ta perspektyvy rozvytku nezvychnykh vydiv turyzmu na terytorii Ukrainy pislia zavershennia rosiisko-ukrainskoi viiny na prykladi viiskovoho turyzmu [Problems and prospects for the development of unusual types of tourism in Ukraine after the end of the Russian-Ukrainian war, using military tourism as an example]. *Ekonomichni horyzonty*, no. 4(22), pp. 34–42. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(22\).2022.267014](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(22).2022.267014). (in Ukrainian)
5. Omelchak H. V. (2023) Osoblyvosti innovatsiynoho rozvytku turyzmu Ukrainy v umovakh viiny ta yevrointehratsii [Peculiarities of the innovative development of tourism in Ukraine in the context of war and European integration]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 1(46), pp. 106–109. (in Ukrainian)
6. Okhrimenko A., Antonenko I. (2023) Innovatsiini proieky rozvytku subiektiv turyzhnou ta hotelnoho biznesu [Innovative projects for the development of tourism and hospitality business entities]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 57. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-43>. (in Ukrainian)
7. Prochan A. O. (2023) Tsyfrovi instrumenty upravlinnia innovatsiynoiu diialnistiu turyzhnou pidpriemstv Ukrainy: analiz vyklykiv voiennoho chasu [Digital tools for managing innovative activities of Ukrainian tourism enter-

prises: analysis of war-time challenges]. *Akademichni vizii*, no. 15. Available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/139> (accessed September 13, 2024). (in Ukrainian)

8. Khytra O., Palyukh V. (2023) Osoblyvosti zastosuvannia innovatsiinykh tekhnolohii u publichnomu upravlinni turyzhnou destynatsiieiu [Peculiarities of applying innovative technologies in public management of tourism destination]. *Mechanism of an Economic Regulation*, no. 1(103), pp. 30–40. <https://doi.org/10.32782/mer.2024.103.05>. (in Ukrainian)